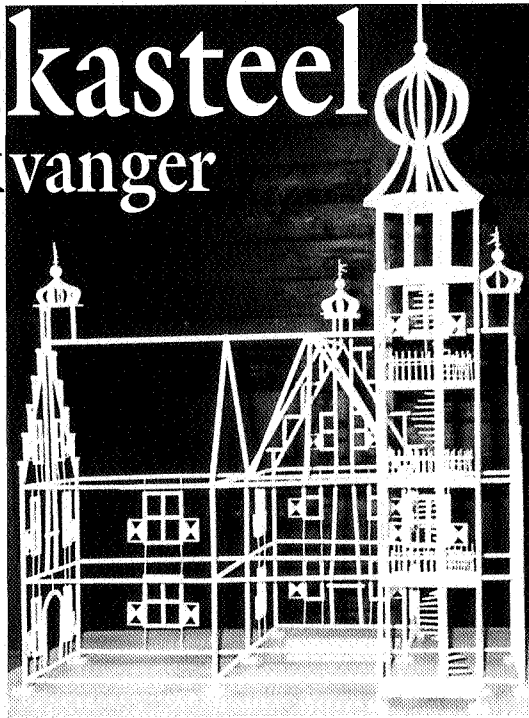

Een luchtkasteel als blikvanger in Beers

Ansje Monkhost

Eigenlijk had Beb Mulder het liefst een tekening gemaakt in de lucht, boven de plek waar ooit in Beers de Unia-state deel uitmaakte van het weidse Friese landschap even ten zuiden van Leeuwarden. Een luchtspiegeling moest het worden. Zoals het er nu uitziet, wordt het een luchtspiegeling op poten, een luchtkasteel dat als alles meezit, in oktober dit jaar letterlijk hoog boven de resten van de stins zal uittorenen. Een stalen skelet van 16 x 16 x 16 meter, dat deel zal uitmaken van een landschapsproject dat het dorpje Beers moet opstuwen in de vaart der volkeren als cultuurhistorische publiekstrekker.

Maquette van het beeld van Unia-state

Nu resten er van de Unia-state slechts wat fundamenten, en de poort is het enige overblijfsel van wat eens de trots van Beers was. Nog zijn in de poort de kenmerken te zien van de adellijke bewoners, zoals het grote aantal duivenpoortjes in de achtergevel en het siersmeedwerk in de top van de voorgevel, symbolen voor het recht van zwanenjacht en -drift, het visrecht en het jachtrecht. De state maakte deel uit van de drie-eenheid pastorie, kerk en state, die waren gesitueerd op de terp. Alleen de kerk staat er nog. De voormalige state Unia, ook wel als Nijenhuis aangeduid, moet voor 1529 zijn gebouwd en had vermoedelijk een grote boerderij als voorganger. De state werd gebouwd op een terp en omringd door een gracht, met als toegang het stenen poortge-

bouw. De term Nijenhuis doet vermoeden dat er ook een Oldenhuis heeft bestaan. Dit Oldenhuis stond ten zuiden van de kerk aan de Jorwerdervaart en is in 1515 door brand verwoest. De naam Unia duikt in de annalen van Beers voor het eerst op in 1443 in de naam Keimp Unia, maar het is niet duidelijk of dit ook de eerste bewoner van de state is geweest. Begin 1500 wordt Tjerk-Aukesz. Unia genoemd als heerschap, te Beers wonende op het Nijenhuis. Het hele bezit van de Unia-state gaat in 1584 over in de handen van een advocatenfamilie, de Tyaras. Een van hen laat in 1616 de huizinge afbreken of verbouwen. Toen ook is de poort gebouwd, zoals blijkt uit de gevelsteen. De schilder F.M. Pesk vereeuwigd in de achttiende eeuw de trotse stins, en daaruit en uit oude stukken blijkt dat in

1704 de state bestond uit adellijke huizingen, schuur, poort, singel en plantage. Het bezat een L-vormige plattegrond met traptoren, kenmerkend voor de postmiddeleeuwse adellijke huizenbouw. De Unia-state gaat in 1728 weer in andere handen over, maar de nieuwe eigenaar, grietman van Baarderadeel Hans-Willem van Aylva, heeft er nooit gewoond. Wel geeft hij in 1756 opdracht de state af te breken. Alleen de poort blijft staan en in plaats van de state komt er een statige boerenhuizinge. In 1879 wordt het geheel voor afbraak verkocht. Opnieuw blijft de poort behouden en dit gebouw bepaalt tot op heden het beeld van het terrein van de vroegere Unia-state.

Wonder

Zeven jaar geleden ontstond voor het eerst het plan dat er met het oude stateterrein toch iets meer zou moeten kunnen. Een van degenen die van meet af aan betrokken is bij de nieuwe invulling van het gebied, is Els van der Laan, landschapsarchitect van het bureau Noord Peil, die ook een landschapsplan opstelde. Dit plan geeft aan op welke manier Beers, Unia-state en de omgeving weer iets van de historische structuur en waarden kan verkrijgen, waarbij niet alleen wordt uitgegaan van educatieve en recreatieve aspecten, maar ook van de verhoging van de natuurlijke waarde en de beleevingswaarde van de omgeving. Els van der Laan: *'Om ons te oriënteren gingen we elders in het land kijken, maar wat we zagen was niet wat we wilden. Je komt al gauw terecht bij ruïnes van kasteeltjes, waarbij je bijvoorbeeld over de muur kunt lopen. Veel te statisch in mijn ogen en het voegt niets toe aan de verbeelding; het fascineert niet. Alleen een referentie naar het verleden is niet voldoende, het moet een nieuw beeld geven dat wel associaties met het verleden oproept. Er moest dus iets met het landschap gebeuren en het liefst ook met de state, maar dat zou dan van later zorg zijn, want geld was er natuurlijk niet.'*

Het mag dan ook bijna een wonder heten dat uiteindelijk beide onderdelen van het Unia-stateplan zullen worden verwezenlijkt. In de afgelopen jaren werd het landschap grondig aangepakt, waarbij met de aanleg rekening werd gehouden met de ruimtelijke kwaliteit van het landschap. Els van der Laan: *'We hebben moeten knokken om het niet vol gestouwd te krijgen met bomen, want het dorp wilde natuurlijk*

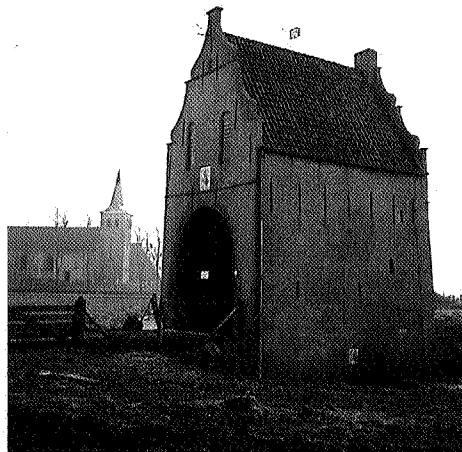

Beb Mulder (rechts) in zijn atelier met de maquette

een bos. Aan de hand van oude kaarten hebben we gekeken hoe het vroeger was. Het terrein zelf ligt hoger. Het is een heel oude plek en die sfeer voel je gewoon. Dat is zo gebleven. Een gebied om te wandelen, te kanoën, te fietsen. In dat kader willen we ook de oude kerkenpaden ten noorden en ten zuiden van de state weer realiseren. We hebben heel duidelijk gekeken in welke context het ligt en welke landschapswaarden er zijn. Langzamerhand voegde zich daar toch ook weer de oorspronkelijke gedachte aan toe dat de state zelf ook beeld zou moeten krijgen.'

Voor de eeuwigheid

Een beeld wordt het niet en van het woord staketsel zoals sommigen zeggen, wil Beb Mulder niets horen. *'Het liefst had ik een tekening in de lucht gemaakt. Een mooie ijle tekening'*, zo zegt hij. Maar de maquette in zijn werkplaats laat een fors skelet zien. De contouren van de Unia-state, nu nog in klein formaat, maar als het straks op het stincenterrein zal zijn verzezen is het 16 meter hoog, 16 meter breed en 16 meter lang, geheel uitgevoerd in staal. Cortenstaal, zo verduidelijkt hij, dat een mooie roodbruine roestlaag krijgt, die vervolgens weer conserverend werkt. *'Het is dus voor de eeuwigheid'*, aldus Beb Mulder, die eigenlijk decorbouwer is. De state heeft hij niet willen nabouwen, maar zoals hij zelf zegt: *'Je wilt er wel zo dicht mogelijk bij blijven.'* Dus kwam de oude spiltrap erin en kreeg het raampjes met luikjes. Te ijl mocht het ook niet worden, want het moet behoorlijk concurreren met het landschap. Vierkant buizen van 15 x 15 centimeter vormen de constructie, die door smid Bakker uit het Friese Winsum aan elkaar worden gelast. Dat gebeurt voor het grootste deel in de smederij zelf, zodat nadien de stukken op locatie met bouten in elkaar kunnen worden gezet. Een ode aan de state noemt Beb Mulder het, aan een

Het poortje van Beers, foto Elmer Spaargaren

periode die vervlogen is. Maar de decorbouwer heeft ook andere visioenen. *'Ik denk dan aan iets theaterachtigs. Dat heeft met coulissen te maken, met mensen. Een plein eronder, een tribune er omheen met plaats voor zón 700 à 800 man, en stroomaansluiting voor licht.'* Van hem mag er ook iets komen in de trant van een uitspanning, waar je wat kunt eten en drinken. Op mijn vraag of dat niet een beetje op een pretpark gaat lijken, antwoordt hij ontkennend. *'Nee, zo is de schaal niet. Het wordt een soort monument en daar kan van alles omheen. Dat moet natuurlijk wel in stijl gebeuren.'* Binnenkort komt er een boerderij vrij, van waaruit je een heel mooi uitzicht hebt over het landschap. En Els van der Laan vult aan: *'Ik zie dat als een proces: dit stond er oorspronkelijk, dit hebben we toegevoegd en misschien is er wel de potentie om dat uit te breiden met andere recreatieve voorzieningen.'* Luchtkastelen? Wie weet, maar in Beers hebben ze bewezen dat een luchtkasteel niet bij een hersenspinsel hoeft te blijven. ◀